

פתרון תרגיל בית 6 בתורת החבורות 88-218 סמסטר א' תש"ף

שאלה 1 (חימום). תהי קבוצה $A = \{a, b\}$. הוכיחו שיש שתי פעולות שונות של \mathbb{Z}_2 על A . מי מהן טרנזיטיבית?

פתרון. ישנן בדיוק שתי פעולות. האחת, הפעולה הטריטוראלית המוגדרת לפי $g * a = a$, $g * b = b$ לכל $g \in \mathbb{Z}_2$. היא לא טרנזיטיבית, כי המסלול של a כולל רק את a . הפעולה השנייה היא "הפעולה שהופכת", המוגדרת לפי

$$0 * a = a, \quad 0 * b = b, \quad 1 * a = b, \quad 1 * b = a$$

והיא כן טרנזיטיבית. האם אתם רואים את הקשר לפעולת הכפל משמאל של \mathbb{Z}_2 על עצמה?

שאלה 2 (חזרה). חשבו כמה מחזורים מאורך n יש בחבורה S_n .

פתרון. זו שאלה קומבינטורית. בוחרים r מספרים מתוך n ויש $\binom{n}{r}$ אפשרויות כאלה. כעת יש לסדר את r המספרים ב- $r!$ דרכים שונות. אבל ספרנו יותר מידי אפשרויות, כי יש r מחזורים זהים, שהרי

$$(a_1, \dots, a_r) = (a_2, \dots, a_r, a_1) = \dots = (a_r, a_1, \dots, a_{r-1})$$

לכן נחלק את המספר הכולל ב- r . נקבל שמספר המחזורים מאורך r ב- S_n הינו $\binom{n}{r} \cdot (r-1)!$.

שאלה 3. תהי $\pi = (1, 2, 3, 4)(5, 6, 7)(8, 9, 10) \in S_{10}$. חשבו את סדר המרכז $|C_{S_{10}}(\pi)|$. פתרון. המרכז $C_{S_{10}}(\pi)$ הוא המייצב לגבי פעולת ההצמדה של S_{10} על עצמה. המסלול הוא מחלקת הצמידות של π , וידוע לנו כי

$$|\text{conj}(\pi)| = [S_{10} : C_{S_{10}}(\pi)] = \frac{|S_{10}|}{|C_{S_{10}}(\pi)|}$$

ולכן מספיק לחשב כמה תמורות צמודות ל- π ב- S_{10} . אך מחלקות צמידות ב- S_n נקבעות לפי מבנה המחזורים. כמה מחזורים יש מן המבנה $(4, 3, 3)$? ודאו שאתם יודעים לפתור את השאלה הקומבינטורית הזו ולקבל:

$$\begin{aligned} |C_{S_{10}}(\pi)| &= \frac{|S_{10}|}{|\text{conj}(\pi)|} = \frac{10!}{\binom{10}{4}(4-1)!\binom{10-4}{3}(3-1)!\binom{6-3}{3}(3-1)!\frac{1}{2!}} \\ &= \frac{10!}{\frac{10!}{4!6!}3! \frac{6!}{3!3!}2! \frac{3!}{3!0!}2! \frac{1}{2!}} = 72 \end{aligned}$$

שאלה 4. תהי G חבורה סופית מסדר אי זוגי. הוכיחו שלכל איבר $e \neq x \in G$ מתקיים $x^{-1} \notin \text{conj}(x)$. (כלומר ההופכי של x לא שייך למחלקת הצמידות של x).

פתרון. נניח בשלילה כי $x^{-1} \in \text{conj}(x)$. כלומר x צמוד להופכי שלו, ולכן קיים $g \in G$ כך ש- $gxg^{-1} = x^{-1}$. נצמיד את המשוואה האחרונה שוב ב- g ונקבל

$$ggxg^{-1}g^{-1} = gx^{-1}g^{-1} = (gxg^{-1})^{-1} = x$$

ולכן $g^2x = xg^2$. החבורה G היא סופית מסדר אי זוגי, ולכן הסדר של g הוא אי זוגי, נניח $o(g) = 2m + 1$. לכן $e = g^{2m+1} = g(g^2)^m$, וקיבלנו כי $g^{-1} = (g^2)^m$. נציב זאת במשוואה $gxg^{-1} = x^{-1}$ ונקבל

$$x = g(g^2)^m x = gx(g^2)^m = x^{-1}$$

ולכן $x = x^{-1}$, שזו סתירה כי x אינו איבר היחידה ואין בחבורה איברים מסדר 2.

שאלה 5. תהי G חבורה ותהי $S \subseteq G$ תת־קבוצה לא ריקה. נגדיר את המֶרְכָּז של S ב- G להיות

$$C_G(S) = \{g \in G \mid \forall s \in S, gs = sg\}$$

זו הכללה למושג מֶרְכָּז של איבר $s \in G$ שבכיתה סימנו $C_G(s)$.

א. הוכיחו שאם $S \subseteq T \subseteq G$ תת־קבוצות, אז $C_G(T) \subseteq C_G(S)$.

ב. הוכיחו

$$C_G(S) = \bigcap_{s \in S} C_G(s) = \bigcap_{s \in \langle S \rangle} C_G(s) = C_G(\langle S \rangle)$$

והסיקו כי $C_G(S) \leq G$.

ג. תנו דוגמה לחבורה G ותת־קבוצה S כך ש- $|S| \geq 2$ וגם $S \subsetneq C_G(S) \subsetneq G$. רמז: אפשר להסתפק ב- $G = S_3$ (אבל לא חייבים!).

ד. תנו דוגמה לחבורה G ותת־קבוצה S כך ש- $|S| \geq 2$ וגם $C_G(S) \subsetneq S \subsetneq G$. רמז: אפשר להסתפק ב- $G = S_3$ (אבל לא חייבים!).

פתרון.

א. יהי $g \in C_G(T)$. אזי לכל $t \in T$ מתקיים $gt = tg$. מפני ש- $S \subseteq T$, אז בפרט לכל $t \in S$ מתקיים $gs = sg$. כלומר $g \in C_G(S)$, ולכן $C_G(T) \subseteq C_G(S)$.

ב. נתחיל בהוכחת $C_G(S) = \bigcap_{s \in S} C_G(s)$:

$$g \in C_G(S) \Leftrightarrow \forall s \in S, gs = sg \Leftrightarrow \forall s \in S, g \in C_G(s) \Leftrightarrow g \in \bigcap_{s \in S} C_G(s)$$

ראינו בכיתה כי $C_G(s)$ הוא תת־חבורה, והוכחתם שחיתוך תת־חבורות הוא תת־חבורה. לכן $C_G(S) \leq G$.

הוכחת $\bigcap_{s \in \langle S \rangle} C_G(s) = C_G(\langle S \rangle)$ נובעת ישירות מהחישוב הקודם כאשר מחליפים את S ב- $\langle S \rangle$ (שהרי גם $\langle S \rangle$ היא תת־קבוצה לא ריקה של G). מפני ש- $S \subseteq \langle S \rangle$, אז לפי הסעיף הקודם $C_G(\langle S \rangle) \subseteq C_G(S)$ ונותר לנו להוכיח את ההכללה בכיוון השני. יהי $g \in C_G(S)$, אזי הוא מתחלף עם כל איברי S . מכאן ש- g גם מתחלף עם כל חזקה של איברי S , כולל חזקות שליליות. יהי $s_1^{\pm 1} \dots s_n^{\pm 1} \in \langle S \rangle$ איבר כלשהו כאשר $s_1, \dots, s_n \in S$ אזי

$$gs_1^{\pm 1} s_2^{\pm 1} \dots s_n^{\pm 1} = s_1^{\pm 1} g s_2^{\pm 1} \dots s_n^{\pm 1} = \dots = s_1^{\pm 1} \dots s_n^{\pm 1} g$$

כי g מתחלף עם כל s_i או s_i^{-1} . לכן $g \in C_G(\langle S \rangle)$ וקיבלנו $C_G(S) = C_G(\langle S \rangle)$.

ג. יש אינסוף תשובות אפשריות כאן. כדי להבטיח $S \subsetneq C_G(S)$ צריך לדאוג שכל איברי S מתחלפים עם כל איברי S (אם S הייתה תת-חבורה היינו אומרים כי S אבלית). נבחר $G = S_3$. אז אפשר לבחור $S = \{(123), (132)\}$. נשים לב כי $\langle S \rangle = \langle (123) \rangle$, וחשוב קצר יראה כי $C_G(S) = \langle (123) \rangle \neq S_3$. לכן $C_G(S) \subsetneq S \subsetneq G$.

ד. גם כאן נבחר $G = S_3$. אפשר לבחור $S = \{(123), (12)\}$ או $S = S_3 \setminus \{\text{id}\}$. במקרה זה $\langle S \rangle = G$. אז ראינו כי $C_G(S) = Z(G) = \{\text{id}\}$. לכן $C_G(S) \subsetneq S \subsetneq G$.

שאלה 6. נאמר שפעולה של חבורה G על קבוצה X , כך ש- $|X| > 2$, היא 2-טרנזיטיבית אם לכל רביעיית איברים $x_1 \neq x_2 \in X$ ו- $y_1 \neq y_2 \in X$ קיים $g \in G$ כך ש- $g * x_1 = y_1$ וגם $g * x_2 = y_2$.

הערה: השאלה נראית יותר מפחידה ממה שהיא. בעיקר צריך להבין את ההגדרה.

א. הוכיחו שאם G פועלת 2-טרנזיטיבית על X אז היא גם פועלת טרנזיטיבית.

ב. הוכיחו כי G פועלת 2-טרנזיטיבית אם ורק אם G פועלת טרנזיטיבית על הקבוצה $\Delta \setminus X \times X$, כאשר $\Delta = \{(x, x) \mid x \in X\}$ והפעולה היא רכיב-רכיב.

ג. הוכיחו כי S_4 פועלת 2-טרנזיטיבית על הקבוצה $\{1, 2, 3, 4\}$.

ד. יהי F שדה, ונניח $|F| > 2$. הוכיחו שהחבורה $GL_2(F)$ פועלת טרנזיטיבית על $F^2 \setminus \{(0, 0)\}$, אבל לא פועלת 2-טרנזיטיבית עליה.

פתרון.

א. לכל שני איברים $x, y \in X$ ניקח איבר $x \neq z \in X$ (קיים כזה לפי הדרישה על הגודל של X).

נתבונן בזוגות $x \neq y$ ו- $x \neq z$. מכיוון שהפעולה היא 2-טרנזיטיבית יש $g \in G$ ש- $g * x = y$ וגם $g * z = x$ (אבל זה לא חשוב).

ב. יהיו $(x_1, x_2), (y_1, y_2) \in X \times X \setminus \Delta$ כלומר $x_1 \neq x_2$ ו- $y_1 \neq y_2$. אם הפעולה של G היא 2-טרנזיטיבית, אז קיים $g \in G$ כך ש- $g * x_1 = y_1$ ו- $g * x_2 = y_2$. לכן

$$g * (x_1, x_2) = (g * x_1, g * x_2) = (y_1, y_2)$$

בכיוון השני, אם $x_1 \neq x_2$ ו- $y_1 \neq y_2$, אז $(x_1, x_2), (y_1, y_2) \in X \times X \setminus \Delta$ וקיים $g \in G$ ש- $g * (x_1, x_2) = (y_1, y_2)$. כלומר $g * x_i = y_i$.

ג. נסמן $X = \{1, 2, 3, 4\}$. תהי $\sigma \in S_4$. הפעולה של σ על $i \in X$ היא $\sigma * i = \sigma(i)$. לכל $(i, j), (k, l) \in X \times X \setminus \Delta$ אם $|\{i, j, k, l\}| = 4$ (כלומר כולם שונים), נבחר $\sigma = (ik)(jl) \in S_4$ ואז

$$\sigma * (i, j) = (\sigma(i), \sigma(j)) = (k, l)$$

אם $|\{i, j, k, l\}| = 3$ (כלומר יש בזוגות $(i, j), (k, l)$ איבר משותף אחד), אז בלי הגבלת הכלליות $i = k$ או $i = l$ וקיים $m \notin \{i, j, k, l\}$. אם $i = k$, נבחר את $\sigma = (jlm)$ ואם $i = l$ נבחר את $\sigma = (ikm)$.

לסיום, אם $|\{i, j, k, l\}| = 2$, אז יש שתי אפשרויות: או ש- $i = k, j = l$ ונבחר את $\sigma = \text{id}$, או ש- $i = l, j = k$ ונבחר את $\sigma = (ij)(mm')$ עבור $m, m' \notin \{i, j, k, l\}$. שימו לב שלכל $n \geq 4$ ניתן להרחיב הוכחה זו לכך ש- S_n פועלת 2-טרנזיטיבית על $\{1, 2, \dots, n\}$.

ד. בשביל טרנזיטיביות, מספיק להראות שיש וקטור שהמסלול שלו הוא כל $F^2 \setminus \left\{ \begin{pmatrix} 0 \\ 0 \end{pmatrix} \right\}$. נראה זאת עבור הוקטור $\begin{pmatrix} 1 \\ 0 \end{pmatrix}$. יהי $v \in F^2 \setminus \left\{ \begin{pmatrix} 0 \\ 0 \end{pmatrix} \right\}$ וקטור כלשהו, ונשלים אותו לבסיס (אפשר, כי הוא לא אפסי) $\{v, w\}$. ידוע ממשפט ההגדרה (מאלגברה לינארית) שקיימת העתקה לינארית שמעבירה את $\begin{pmatrix} 1 \\ 0 \end{pmatrix}$ ל- v ואת $\begin{pmatrix} 0 \\ 1 \end{pmatrix}$ ל- w . מכיוון ש- $\{v, w\}$ הוא בסיס אז ההעתקה הזו היא הפיכה, ולכן המטריצה המייצגת שלה תהיה מ- $GL_2(F)$. אגב, אפשר להראות שאפילו $SL_2(F)$ פועלת טרנזיטיבית על $F^2 \setminus \left\{ \begin{pmatrix} 0 \\ 0 \end{pmatrix} \right\}$. נסו למצוא מטריצות מפורשות. הפעולה היא לא 2-טרנזיטיבית, כי אי אפשר לשלוח שני וקטורים תלויים לינארית לשני וקטורים שאינם תלויים לינארית. למשל עבור $\alpha \neq 0, 1$ (קיים α כזה כי $|F| > 2$), נבחר את $\begin{pmatrix} \alpha \\ 0 \end{pmatrix} \neq \begin{pmatrix} 1 \\ 0 \end{pmatrix}$ ואת $\begin{pmatrix} 0 \\ 1 \end{pmatrix} \neq \begin{pmatrix} \alpha \\ 0 \end{pmatrix}$. אז אין מטריצה A כך ש- $A \begin{pmatrix} \alpha \\ 0 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 0 \\ 1 \end{pmatrix}$ וגם שכן $A \begin{pmatrix} 0 \\ 1 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 0 \\ 1 \end{pmatrix}$.

$$A \begin{pmatrix} \alpha \\ 0 \end{pmatrix} = \alpha \cdot A \begin{pmatrix} 1 \\ 0 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} \alpha^2 \\ 0 \end{pmatrix} \neq \begin{pmatrix} 0 \\ 1 \end{pmatrix}$$

שאלה 7. תזכורת: דגל מלא של $V = \mathbb{R}^n$ הוא שרשרת של מרחבים וקטוריים

$$\{0\} = V_0 \subset V_1 \subset \dots \subset V_n = V$$

כאשר $\dim V_i = i$. נסמן ב- \mathcal{B} את אוסף הדגלים המלאים של V .

א. הוכיחו כי החבורה $GL_n(\mathbb{R})$ פועלת על \mathcal{B} לפי

$$A * (V_0 \subset V_1 \subset \dots \subset V_n) = A \cdot V_0 \subset A \cdot V_1 \subset \dots \subset A \cdot V_n$$

כאשר $A \cdot V_i = \{Av \mid v \in V_i\}$. בנוסף הראו שהפעולה הזו טרנזיטיבית.

ב. מצאו את המייצב של הדגל הסטנדרטי $\{0\} \subset \langle e_1 \rangle \subset \langle e_1, e_2 \rangle \subset \dots \subset \langle e_1, \dots, e_n \rangle$ כאשר $\{e_1, e_2, \dots, e_n\}$ הוא הבסיס הסטנדרטי. רמז: אינדוקציה על i .

פתרון.

א. יהי $\{0\} = V_0 \subset V_1 \subset \dots \subset V_n = V$ דגל ב- \mathcal{B} . לכל מרחב וקטורי V_i בדגל ולכל $v \in V_i$, איבר היחידה $I_n \in GL_n(\mathbb{R})$ מקיים כי $I_n v = v$. לכן $I_n \cdot V_i = V_i$. אנחנו יודעים שכפל מטריצות (כאשר הגדלים מתאימים) הוא קיבוצי ולכן לכל $A_1, A_2 \in GL_n(\mathbb{R})$ מתקיים $A_1(A_2 v) = (A_1 A_2)v$. לכן גם $A_1(A_2 \cdot V_i) = (A_1 A_2) \cdot V_i$. לכן

$$\begin{aligned} A_1 * (A_2 * (V_0 \subset V_1 \subset \dots \subset V_n)) &= A_1 * (A_2 \cdot V_0 \subset A_2 \cdot V_1 \subset \dots \subset A_2 \cdot V_n) \\ &= A_1(A_2 \cdot V_0) \subset A_1(A_2 \cdot V_1) \subset \dots \subset A_1(A_2 \cdot V_n) \\ &= (A_1 A_2) \cdot V_0 \subset (A_1 A_2) \cdot V_1 \subset \dots \subset (A_1 A_2) \cdot V_n \\ &= (A_1 A_2) * (V_0 \subset V_1 \subset \dots \subset V_n) \end{aligned}$$

וקיבלנו שאכן מדובר בפעולת חבורה על קבוצה. נותר להראות שהפעולה טרנזיטיבית. נסמן ב- F_e את הדגל הסטנדרטי

$$\{0\} \subset \langle e_1 \rangle \subset \langle e_1, e_2 \rangle \subset \dots \subset \langle e_1, \dots, e_n \rangle$$

מספיק להראות שלכל דגל $F \in \mathcal{B}$ יש $A \in GL_n(\mathbb{R})$ השולחת את F_e אל F (זה נכון לכל פעולה של חבורה, שאם ישנו איבר שהמסלול שלו הוא כל הקבוצה, אז המסלול של כל איבר הוא כל הקבוצה). יהי דגל

$$\{0\} = V_0 \subset V_1 \subset \dots \subset V_n = V$$

ב- B כך שלמרחב V_1 יש בסיס $\{b_1\}$ של וקטור עמודה, שאותו נשלים לבסיס $\{b_1, b_2\}$ של V_2 , וכן הלאה באינדוקציה עד שנקבל בסיס $\{b_1, \dots, b_n\}$ של V . הרי לפי הגדרה $\dim V_i = i$ ואנחנו יודעים שאפשר להשלים קבוצה בלתי תלויה לינארית של $i - 1$ וקטורים ב- V_i לבסיס בן i איברים. המטריצה A המבוקשת היא מטריצת מעבר בין הבסיס הסטנדרטי לבסיס $\{b_1, \dots, b_n\}$. באופן מפורש

$$A = \begin{pmatrix} | & | & & | \\ b_1 & b_2 & \cdots & b_n \\ | & | & & | \end{pmatrix}$$

ונקבל $A \cdot \langle e_1, \dots, e_i \rangle = \langle b_1, \dots, b_i \rangle = V_i$ לכל i .

ב. תהי $A \in \text{stab}(F_e)$. לכן $A \cdot \langle e_1, \dots, e_i \rangle = \langle e_1, \dots, e_i \rangle$ לכל i . הדרישה $A \cdot \langle e_1 \rangle = \langle e_1 \rangle$ משמעה שהעמודה הראשונה של A היא $(r_1, 0, \dots, 0)$ עבור $r_1 \in \mathbb{R}^*$ (למה $r_1 \neq 0$? כי A הפיכה). כעת מהדרישה $A \cdot \langle e_1, e_2 \rangle = \langle e_1, e_2 \rangle$ נקבל שהעמודה השנייה של A היא מן הצורה $(r'_2, r_2, 0, \dots, 0)$ עבור $r_2 \in \mathbb{R}^*$ ו- $r'_2 \in \mathbb{R}$. מכאן ברור שצריך להמשיך באינדוקציה על n , המימד של V . נוכיח באינדוקציה על n ש- $\text{stab}(F_e)$ הוא תת-החבורה של המטריצות המשולשיות העליונות ההפיכות. בסיס האינדוקציה עשינו לעיל. נניח את נכונות הטענה עבור $n - 1$. כלומר לכל $1 \leq i \leq n - 1$ מתקיים $A \cdot V_i = V_i$. נשאר להוכיח $A \cdot V_n = V_n$. ניגן להניח כי

$$A = \left(\begin{array}{cccc|c} r_1 & * & * & * & a_1 \\ 0 & r_2 & * & * & \vdots \\ \vdots & \ddots & \ddots & * & \vdots \\ 0 & \cdots & 0 & r_{i-1} & a_{n-1} \\ \hline b_1 & \cdots & \cdots & b_{n-1} & r_n \end{array} \right)$$

כאשר $r_i \in \mathbb{R}^*$, $a_i \in \mathbb{R}$ לפי הנחת האינדוקציה, ואנו נדרשים למצוא את איברי השורה והעמודה האחרונות. אם $b_i \neq 0$ נקבל סתירה לכך ש- $A \cdot \langle e_1, \dots, e_i \rangle = \langle e_1, \dots, e_i \rangle$ כי באגף שמאל נוכל למצוא וקטור שבצירוף לינארי בבסיס הסטנדרטי יש ל- e_n מקדם b_i , ואז הוא לא שייך לאגף ימין. לכן $b_i = 0$ לכל i , וכדי להבטיח ש- A הפיכה נדרוש $r_n \in \mathbb{R}^*$. עבור כל $1 \leq i \leq n - 1$ אין שום מגבלה על a_i , שכן אם $v \in V_n$, אז $Av \in \mathbb{R}^n = V_n$, ואם $v \in V_j$ עבור $j < n$, אז $Av \in V_j$ כי $n - j$ האיברים התחתונים הם 0 (כלומר a_{n-j}, \dots, a_n לא משפיעים כאן כלל). ביתר פירוט: אם $v = \alpha_1 e_1 + \dots + \alpha_j e_j$, אז אפשר לבדוק לכל מחובר $A \alpha_i e_i \in V_j$ בנפרד. מכאן ש- A מטריצה משולשית עליונה והפיכה, כדרוש.

שאלות רשות

את שאלות הרשות אין חובה לפתור, אבל אם פתרתם אותן, בבקשה שלחו לנו את הפתרון שלחן.

שאלה 8. כהמשך לתוכנה שמקבלת כקלט רשימת מספרים המייצגת תמורה, הוסיפו לה פונקציה המחשבת את גודל מחלקת הצמידות של תמורה ב- S_n , ופונקציה המחשבת את סדר המִרְבָּז שלה.

שאלה 9. יהי $\Psi: \mathcal{L} \rightarrow \mathcal{L}$ אופרטור מקבוצה סדורה חלקית (\mathcal{L}, \leq) לעצמה.

א. הוכיחו שאם Ψ מקיים את שני התנאים:

• לכל $A, B \in \mathcal{L}$, אם $A \leq B$ אז $\Psi(A) \leq \Psi(B)$.

• לכל $A \in \mathcal{L}$ מתקיים $A \leq \Psi^2(A)$.

אז $\Psi^3 = \Psi$. כלומר שלכל $A \in \mathcal{L}$ מתקיים $\Psi(\Psi(\Psi(A))) = \Psi(A)$.

ב. הסיקו שלכל תת-חבורה $H \leq G$ מתקיים $C_G(C_G(C_G(H))) = C_G(H)$.

בהצלחה!